

Sabahattin Ali
Kuyucaklı Yusuf

telgrāfhane
yayınları

Sabahattin Ali

Öner Yağcı

*Şehirler bana bir tuzak;
İnsan sohbetleri yasak;
Uzak olun benden, uzak,
Benim meskenim dağlardır.*

Şiirleri, öyküleri, romanları, bir oyunu, mektupları, makaleleri, çıkardığı dergiler, gazeteler ve yaptığı çevirilerle bir edebiyat ustası ve aydını Türkiye'nin. **Kuyucaklı Yusuf**uyla, "Aldırma Gönül Aldırma"sıyla, "Markopaşa"sıyla ve trajik ölümüyle bilinen, yazdıklarıyla halkın sesi olan, yazmaması için olanca baskılara uğratılan ve her şeye karşın "namuslu olmayı" ve yazmayı sürdürdüğü için canına kıyılan bir yazarımız Sabahattin Ali.

Eğrider'e doğar (25 Şubat 1907, Gümölcine-Bulgaristan), Ayvalık nüfus kütüğüne kayıtlıdır. Edremit'te, Çanakkale'de, Üsküdar'da geçer çocukluğu; Edremit İptidai Mektebinde, Balıkesir Muallim Mektebinde okur; ilk şiir, öykü ve denemeleri buradayken yayımlanır. İstanbul Muallim Mektebinde tamamlar okulunu. Yozgat'ta öğretmenlik yapar ve aşkları başlar. İlk şiiri 1927'de yayımlanır. 1928'de öğrenim için Almanya'ya gider. Orada yeni bir dünya açılır önüne; Dünya Klasikleriyle tanışır. İki yıl sonra yurda dönüp Bursa-Orhaneli'de öğretmenliğe başlar, sonra Aydın Ortaokulu Almanca öğretmenliğine geçer. "Komünizm propagandası" gerekçesiyle burada tutuklanır ve ilerde yazacağı öykülerin kahramanlarıyla tanışır Aydın Cezaevinde. Beraat eder ve Konya Ortaokulu

Almanca öğretmenliğine atanır. Bir hicviyesi nedeniyle yine tutuklanır, yargılanır ve 14 ay hapse mahkûm edilir. Konya Cezaevinden, sonradan ünlenecek şiirlerini yazdığı Sinop Cezaevine sürülür. On ay sonra “Onuncu Yıl” affıyla serbest kalır. Bir yıl sonra Milli Eğitim Bakanlığında memurluğa başlar.

Çeşitli dergilerde yayımlanan şiirlerinin bir kısmını topladığı **Dağlar ve Rüzgâr** (1934) adlı ilk kitabını çıkarır. (Daha sonraki baskılarında **Kurbağanın Serenadı ve Öteki Şiirler**'i de eklediği bu kitaptaki bu şiirlerin bir kısmı “Aldırma Gönül Aldırma, Geçmiyor Günler Geçmiyor, Melankoli, Çocuklar Gibi” bestelenir.)

1935'te **Değirmen** adlı öykü kitabını yayımlar ve Aliye Hanımla evlenir. Ertesi yıl yeni öykülerini **Kağnı**'da sunar. İlk romanı **Kuyucaklı Yusuf**, Projektör'de tefrika edilir, ertesi yıl yayımlanır. 1937'de İstanbul ve Eskişehir'de yedeksubay olarak askerliğini bitirir ve **Ses** adlı yeni öykü kitabını çıkarır. Askerlik dönüşü Ankara Musiki Muallim Mektebinde Türkçe öğretmeni ve Devlet Konservatuvarında Karl Ebert'in asistanı olur.

1939'da **İçimizdeki Şeytan** romanı tefrika edilir. 1940'ta yayımlanan kitaba karşı Nihal Atsız **İçimizdeki Şeytanlar** adlı bir kitapçık çıkarır. Savaş nedeniyle yine dört ay askere alınır. **Esirler** adlı oyunu tefrika edilir.

Kürk Mantolu Madonna romanını yayımlar, öykülerini **Yeni Dünya**'da toplar (1943). Çeviriler yapar, dergilerde yazılar yayımlar. Tercüme Bürosu ve Türk Dil Kurumunda görev alır. 1944'te Nihal Atsız'ın ihbarı ve hakaretiyle karşı karşıya kalır. Atsız'ı mahkemeye verir, Atsız 4 ay hapse mahkûm edilir ama sağcı öğrenciler protesto gösterileri yaparlar. Bu olay Irkçı-Turancı tutuklanmalarının başlangıcı olur. Sabahattin Ali, konser ve oyunlar için Yüksek Köy Enstitüsünün olduğu Hasanoğlan'a gidip gelmektedir. Bir kez daha 1,5 ay sürecek askerliğe sonra da Bakanlık emrine alınır.

Yeni Dünya adıyla bir gazete çıkaracaklardır ama ünlü *Tan* gaze-

tesi saldırısı gerçekleşir. Aziz Nesin, Mim Uykusuz, Rifat Ilgaz'la birlikte *Marko Paşa*'yı (4. Sayıda 60 bin baskı sayısına ulaşan bu güncel gülmece, hiciv, karikatür dergisi) çıkarır. Burada yayımlanan bir yazısından dolayı hapse mahkûm edilir. 1947'de yayımladığı öykü kitabı **Sırça Köşk**, Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılır. Mayıs-Eylül 1947 arasında Sultanahmet ve Paşakapısı cezaevlerinde kalır. Hapisten çıkınca *Marko Paşa*'nın yerine *Merhum Paşa*, *Malum Paşa*, *Ali Baba* dergilerini çıkarır. Yine bir dava ve yine tutuklanır. Beraat eder ama bayiler hükümetin baskısıyla *Ali Baba*'yı dağıtmazlar; paraları da kalmamıştır. Bir kamyon alıp nakliyeciliğe başlar. Son yolculuğu Kırklareli, Üsküp, Sazaradır... “Yurtdışına kaçarken” diye anlatılır hep; Sazara deresinde Ali Ertekin tarafından öldürülür.

Onu Türk edebiyatının öncü gerçekçi ustalarından yapan öyküleridir. Yaşamın ve emekçi insanların acı gerçekleri öykülerinin asıl temalarıdır. Öyküleriyle Anadolu insanını kucaklar. Köylüsü, işçisi, aydını, doktoru, hastanesi ile sıradan insanların yaşamlarından ve özellikle aşk eksenli konulardan yola çıktığı öyküleri sevecenliği ve gerçekliğiyle ilgi çeker.

Sanatın toplumsal bir eylem olduğunu düşünen Sabahattin Ali, öykülerinde de bu düşüncesini savunur. Açık, akıcı, somut diliyle, ele aldığı yaşam gerçekliklerini çarpıcı ve burkucu bir biçimde aktarır. İçlerinde “Candarma Bekir, Kağrı, Hasanboğuldu, Portakal, Beyaz Bir Gemi, Katil Osman, Millet Yutmuyor, Bahtiyar Köpek, Kurtla Kuzu, Bir Aşk Masalı, Devlerin Ölümü, Koyun Masalı, Sırça Köşk” gibi Türk edebiyatının unutulmaz öykülerinin de yer aldığı öyküler Sabahattin Ali'yi gerçekçi öykücülüğümüzün ustalarından biri yapmaya yeter.

Filme de alınan **Kuyucaklı Yusuf**, edebiyatımızın en önemli, en çok okunan romanlarından biridir. Muazzaz'le Yusuf'un aşkı ekseninde Ege'de 1900'lü yılların başından Birinci Dünya Savaşı öncesine kadarki dönemin genel görünüşünün ustalıkla aktarıldığı ro-

man, Sabahattin Ali adıyla özdeşleşir. **İçimizdeki Şeytan** romanı 1940'ta yayımlandığında ırkçıların yoğun tepkilerini çeker. Ömer'le Macide'nin aşkı çevresinde 1930'lu yılların kent yaşamını aktarırken ırkçı ve Turancıların Alman işbirlikçiliğini de gözler önüne seren ideolojik ağırlıklı bu roman, Sabahattin Ali'yi Türk ırkçılarının boy hedefi haline getirir. Üçüncü romanı **Kürk Mantolu Madonna**'da da yine eksen olarak aşkı alır. Aşkı anlatırken insanı arar.

“Mayıs'ta gönlüm delidir” der “Mayıs” şiirinde. “Rüzgâr” şiirinde “İnsan olmak dokunuyor haysiyetime” der. “Hapishane Şarkısı-I” şiirinde, “Göklerde kartal gibiydim / Kanatlarımdan vuruldum; / Mor çiçekli dal gibiydim / Bahar vaktinde kırıldım” der sanki kendi sonunu anlatıyormuş gibi. “Görececek günler var daha” der “Hapishane Şarkısı-V” adlı şiirinde. “Bir gün kadrime bilinirse” der “Dağlar” şiirinde.

Sabahattin Ali'nin edebiyatçı kişiliğine kavgacı aydın kimliğini katan, *Yücel, Varlık, Yeni Adam, Ant, Resimli Ay, Ulus, Yurt ve Dünya, Markopaşa, Merhumpaşa, Malumpaşa, Ali Baba* gibi dergilerde 1935-1947 yılları arasında yayımlanan, **Markopaşa Yazıları ve Ötekiler** adıyla Hikmet Altınkaynak tarafından bir araya getirilen bu yazıların birçoğu için soruşturmalar açılır. Birçok kez cezaevine girip çıkar.

Ali Baba'daki son yazılarının birinde “insanların insanları seveceği ve insanlara inanacağı günü yaklaştırmak için çalışmakta devam edeceğiz” diyen Sabahattin Ali, özellikle *Markopaşa* gibi dergilerdeki tavrıyla tek parti döneminin en canlı muhalefet odaklarından biri olur. Demokrat basının oluşmasında önemli payı olan bu dergilerde yazdığı yazılarda kavgacı bir aydındır.

Asım Bezirci, *Sabahattin Ali* adlı kitabında, “Türk edebiyatının en başarılı birkaç kaleminden biri olan, bazı Fransız yazarlarınca ‘Türkiye'nin Gorkisi’ sayılan ve bizce de ‘ulusal bir değer’ sayılması gereken Sabahattin Ali, ‘resmi’ edebiyat tarihçilerimiz için ‘yok’tu. Çünkü Sabahattin Ali çağına ve çevresine dürüstçe, yiğitçe, ustaca tanıklık etmişti... Çünkü Sabahattin Ali, uğradığı tüm saldırılara, ka-

hırlara karşın inandığı yolda direnmiş, ulusunun bağımsızlık ve esenliğini, emekçi halkının özgürlük ve mutluluğunu savunmaktan geri durmamıştı” (*Çınar Yayınları*, 1992, s. 245–248) der.

Nâzım Hikmet, “temiz ve metodlu bir edebiyat kültürüne dayanarak, en yaratıcı anlamda realist” bir yazar olarak tanımlar Sabahattin Ali’yi. Atilla Özkırımlı, “yaşadığı döneme damgasını vuran bir sanatçı” der. Kemal Bayram, “Türk Edebiyatına, Türk mizahına, Türk siyasal yaşamına bir fırtına gibi giren” bir insan olarak değerlendirir.

Hakkında dergilerde ve gazetelerde yüzlerce yazı ve kitaplar yazılan, birçok kitapta kendisinden söz edilen, birçok antolojide, ansiklopedide, sözlükte, edebiyat tarihinde kendisine ve yapıtlarına yer verilen Sabahattin Ali, 1948’de 41 yaşındayken “canavarca” öldürüldü.

Edebiyat tarihimizin yapı taşlarından biri olan Sabahattin Ali ders kitaplarının, öğretim programlarının dışında tutularak, kitaplarının basılması engellenerek kendi halkından ne kadar uzak tutulmaya çalışılırsa çalışılsın halkının sevdiği bir yazardır bugün. Yıllar süren yıldırma ve bellek silme eylemlerine karşı edebiyatımızın ve aydınlık damarımızın yok edilemeyen en önemli değerlerinden biridir. Onu anlamak ve yeni kuşaklara gerçek bir sanat ustası ve ödün vermez bir aydın kimliğiyle aktarmak boynumuzun borcudur.

Bu borçluluk duygusuyla olmalı ki Sabahattin Ali’yi sahiplenme konusunda oldukça önemli adımlar atılıyor. Katledilmesinden yıllar sonra bedeninin bulunduğu yörenin insanları, Kırklareli, Lüleburgaz, Pınarhisar, Babaeski, kısacası Trakya halkı 1990’dan beri Sabahattin Ali Günlerini gerçekleştiriyor. Kırklareli ve ilçelerinde emekçiler ve aydınlar yıllardır sımsıcak bağrılarına basıyorlar bu büyük yazarlarını. Sabahattin Ali Dağları adını verdikleri dağlarda, Sabahattin Ali Çeşmesi adını verdikleri çoban çeşmesinin ve “Sabahattin Ali’nin Anıtmezarı” dedikleri kayalığın yanında halkın onu coşkuyla anması ve bunu gelenekselleştirerek ve olanca baskıya karşın inatla sür-

dürmesi umudumuzu çoğaltan bir olaydır.

Edremit'te bir sokağa Sabahattin Ali Sokağı adı verildi. Çocukluğunun geçtiği ev belediyece satın alınarak müzeye dönüştürülmesi için çalışmalara başlandı. Edremit Kitap Fuarı onun adıyla açıldı. Kitap fuarlarında Sabahattin Ali ile ilgili toplantılar düzenleniyor ve genç okurlar Sabahattin Ali gerçeği ile buluşma fırsatı yakalıyorlar. Bazı özel okullarda, kültür merkezlerinde Sabahattin Ali ile ilgili anma toplantıları düzenleniyor, dergilerde Sabahattin Ali ile ilgili yazılar yayımlanıyor, Sabahattin Ali ile ilgili yeni kitaplar yayımlanıyor.

Bu adımlar, yeterli olmasa bile Sabahattin Ali'yi sahiplenme açısından önemli ve olumlu gelişmelerdir. Hele yıllar boyunca kitaplarının yayımlanamadığı ve bugün tüm yapıtlarının yeni basımlarla sunulduğu düşünülürse bulduğumuz noktanın eskiye göre olumlu bir nokta olduğunu söylemek gerekiyor. Bu olumlu adımlara karşın, hem Sabahattin Ali'nin bir aydın ve bir sanatçı olarak düşünce dünyamızdaki öncü, usta, örnek yerinin genç kuşaklara aktarılmasını ve tanıtılmasını, hem de cinayetindeki karanlığın aydınlatılmasını sağlayamadığımızı ve bunun verdiği hüznle bir kez daha ezildiğimizi ekliyorum. Sabahattin Ali'nin öldürülmesinin ayıbını, utancını hep birlikte yaşarken, bu cinayetin perde arkasını aydınlatmayı, bunun için gereken toplumsal dayanışmayı, direnci yakalayacağımız günlere kısa zamanda gelmeyi başarmalıyız. Onu, yapıtlarıyla, kültür ve edebiyat tarihimizdeki onurlu yeriyle, toplumcu gerçekçi özülle sahiplenmek ve geleceğe taşınmalıyız.

Gerçekçi öykücülüğümüzün kurucusu, ustası olarak; ölümsüz öyküleri ve romanlarıyla; şarkılaşan/türküleşen şiirleriyle; örnek ve öncü aydın olarak direngenliğiyle yaşamımıza güzellikler katan Sabahattin Ali'yi yaşamıyla ve yapıtlarıyla geleceğe taşımak ve ölümünün ardındaki karanlıkları aydınlatmaya çalışmak borcumuzdur, günümüz sanatçısına yakışan budur.

İnsan olmanın onurumuza dokunmadığı, değerlerimizi sahiplenebildiğimiz günlerin özlemiyle Sabahattin Ali'yi bir kez daha saygı ve özlemle anıyoruz.

SABAHATTİN ALİ KAYNAKÇASI:

Şiir: *Dağlar ve Rüzgâr* (1934), *Kurbağanın Serenadı* (1937), *Öteki Şiirler* (1937), *Dağlar ve Rüzgâr (Kurbağanın Serenadı, Öteki Şiirler ile birlikte, 1988).*

Öykü: *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936) *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947), (Bütün Öyküleri-I: *Değirmen Kağnı Ses, Bütün Öyküleri II: Yeni Dünya, Sırça Köşk, Esirler*, 1997), *Çakıcı'nın İlk Kurşunu/ Tereke* (öykü-şiir-yazı, Hazırlayan: Nüket Esen-Zeynep Uysal-Engin Kılıç-Olcay Akyıldız; 2002), *Kamyon* (seçme öyküler, 2008), *Üç Öykü* (2017).

Roman: *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943).

Oyun: *Esirler* (1966).

Yazı: *Marko Paşa Yazıları ve Ötekiler* (hazırlayan: Hikmet Altınkaynak, 1986), *Mahkemelerde* (belgelerle, hazırlayan: Nüket Esen-Nezihe Seyhan, 2004), *Anılar Eleştiriler İncelemeler* (2014).

Mektup: *Hep Genç Kalacağım* (Hazırlayan Sevengül Sönmez, 2008), *Canım Aliye Ruhum Filiz* (2017).

Fotoğraf: *Bir Fotoğraf Camı/ Çektiği ve Çekemediği Fotoğraflarıyla Sabahattin Ali* (2012).

Toplu basım: *Bütün Eserleri* (eleştirel basım, hazırlayan Sevengül Sönmez, 2013).

Çeviri: Max Mimmerich- *Tarihte Garip Vakalar* (1936), Sophokles- *Antigone* (1941), G. Ebrahim Lessing- *Minna von Barnhelm* (1942), Heinrich von Klesits- *Üç Romantik Hikâye* (1943), İgnazio Silone- *Fontamara* (1943), Christian Hebbel- *Gyges ve Yüzüğü* (1944).

Hakkındaki kitaplar: *İçimizdeki Şeytanlar* (Nihal Atsız, 1940), *Sabahattin Ali Dosyası* (Kemal Sülker, 1968), *Sabahattin Ali'nin Romancılığı* (İbrahim Tatarlı, Sofya, 1968), *Sabahattin Ali* (Mustafa Kutlu, 1972), *Sabahattin Ali* (Asım Bezirci, 1974), *Sabahattin Ali Olayı* (Kemal Bayram, 1978), *Sabahattin Ali Olayının Gerçeği* (Reşit Mazhar Ertüzün, 1985), *Sabahattin Ali* (Filiz Ali-Atilla Özkırımlı, 1986), *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları: İki Gözüm Ayşe* (Ayşe Sıtkı-Doğan Akın, 1991), *Sabahattin Ali* (Muzaffer Uyguner, 1993), *Bir Usta Bir Dünya: Sabahattin Ali* (Fatma Türe, 1997), *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser* (Ramazan Korkmaz, 1997), *Filiz Hiç Üzülmesin/ Fotoğraflarla Sabahattin Ali'nin Yaşamöyküsü* (Filiz Ali, 1997), *Sabahattin Ali* (oyun, Tuncer Cücenoglu, 2003), *Başın Öne Eğilmesin/ Sabahattin Ali'nin Romanı* (Hıfzı Topuz, 2006), *A'dan Z'ye Sabahattin Ali* (Sevengül Sönmez, 2009), *Öykü ve Romanlarıyla Sabahattin Ali* (Afşar Timuçin, 2011), *Yeşil Mürekkep/ Bir "Sabahattin Ali" Romanı* (Osman Balcıgil, 2016), *Sabahattin Ali'nin Yapıtlarını Sevme Sözlüğü* (Atilla Birkiye, 2017), *Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları* (Mehmet Güneş, 2017).

KUYUCAKLI YUSUF

Birinci Kısım

1

1903 senesi sonbaharında ve yağmurlu bir gecede Aydın'ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkıyalar bastılar ve bir karı kocayı öldürdüler.

Kaza kaymakamı Salâhattin Bey, Müddeiumumi ile Doktor'u yanına alarak ertesi günü tahkikata bizzat gitti. Candarma kumandanı izinli olduğu için yanlarında bir başçavuş ve üç candarma neferi vardı.

Siyah kuzu derisi kalpaklarından (ve doktorun fesinden) renkli yağmur suları süzülüyor, şakaklarında garip şekiller çizdikten sonra çenelerinin altında birleşerek göğüslerine damlıyordu.

Yolun iki tarafındaki ıslak söğüt ve hayıt ağaçlarına düşen yağmur damlaları hafif, melankolik bir tıprırtı çıkarıyor, atların kumlu yolda intizamsız izler bırakan ayakları gıcırtilı ve ezik sesler veriyordu.

Köye yaklaştıkça yolun kenarlarındaki ağaçların cinsi değişti. Şimdi birçok yerlerde incir ve ceviz ağaçları, yolun kenarlarında koyu yeşil iki duvar gibi yükseliyor, hatta bazı yerlerde iri cevizler tabii bir kemer vücuda getiriyorlardı.

Bu kasvetli ve şıprırtılı günde hiç ses çıkarmadan ilerleyen kabileyi görmek insana elinde olmayan bir ürkeklik veriyordu. Yaşı otuz beşten fazla olmamasına rağmen kalpağının kenarından bembeyaz saçları görünen kaymakam en ileride, başı önüne eğili ve gözleri atının ıslak ıslak sivrilen kulaklarında, gidiyordu.

Müddeiumumi sağında ve biraz acemice ve korkak, atın üzerinde sallanıyor, bir türlü ateş almayan çakmağından sigarasını yakmaya uğraşıyordu. Doktor ise kalender, gün görmüş bir adamdı. Güzel tambur çalardı; şimdi de bıyıklarından sular akarak hafif hafif ılık çalıyor, bugünlerde çalıştığı, kemeñeci usta Nikolaki'nin mahur saz semaisini tekrar ediyordu.

Arkadan gelen dört candarma, yamçılarına bürünmüş ve martinlerini sırtlarına çaprazlama asmışlardı. Yamçılar atların kasıklarına kadar uzandığı ve tüylü, siyah bir ehram halinde süvarisi ile hayvanını birleştirdiği için bir tek mahluk gibi görünüyordardı.

İki saat kadar sonra Kuyucak'a geldiler. Çamurlu sokaklarda hiç kimseler yoktu; yalnız çıplak ayaklı küçük bir kız çocuğu elinde bir değnek ile, mütemadiyen bağıran ve çamurlu kanatlarını telaşla çarparak koşan birkaç kazı kovalıyor, onları bir bahçe çitinin alt tarafındaki ufak delikten içeri sokmak istiyordu. Atları görünce, kenardaki ekşi kokusu ta uzaklara kadar yayılan bir gübre yığınının üzerine çıktı; değneğini ayaklarının ucuna dayadı ve büyük gözlerle geçenlere bakmaya başladı. Atlılar köşeyi dönünce kazları olduğu gibi bıraktı, elinden değneğini atarak evine koştı.

Gelenler hiç dinlenmeden, muhtarı da alarak cinayet yerine gittiler. Burası köyün kenarındaki küçük, bahçeli bir evceğizdi. İki kanatlı siyah bir kapıdan ufak fakat çiçekli bir bahçeye giriyor; iki sıra şimşir fidanlarının ve birkaç küçük kayısı ağacının arasından geçildikten sonra karşıya tahta bir merdiven çıkıyordu. Merdivenin üst başında Önlere ilk gelen odaya girdiler. Gördükleri manzara hepsinin, hatta bu gibi şeylere alışık olan candarmaların bile tüyelerini ürpertti:

Kapıdan girince sağ tarafta bir yük, onun biraz ötesinde yüksek bir konsol vardı. Konsolun üzerinde bir cam fanusun altına konulmuş eski usul bir saat, kırmızı gaz bezleriyle örtülü, abajurlu iki petrol lambası, sarı yıldız çerçevesi büyükçe bir' ayna ve aynanın üst tarafında duvarda, kılıflarıyla asılmış bir çift çakmaklı tabanca duruyordu. Karşıda, perdeleri tamamen İnik olan pencerelerin önünde, bütün duvar boyunca uzanan, üzeri-

me halı döşeli alçak bir sedir ve sedirin köşelerinde pazen yüzlü minderlerle yastıklar, yastıkların üzerinde ise fiyonk yapılmış sırma işlemeli yağlıklar vardı. Sedirle kapı arasında, ayakucu kapıya doğru bir yatak duruyor; yatağın üzerini tamamen örten ve uçları biraz da yere uzanan yorganı hareketsiz iki insan vücudu kabartıyordu.

Yatağın kenarından başlayıp odanın ortasına kadar yayılan ve orada ufak bir gölcük meydana getiren pıhtılaşmış kanlar bu odada birtakım hadiseler olduğunu söylüyordu.

Fakat odaya girenleri dehşet içinde bırakan ne bu bir miktar kan, ne de yorganın altında görünmeden kabaran bu iki vücuttu; onlar sedirin köşesinde diz çöküp oturan ve kendilerine sabit gözlerle bakan küçük bir çocuk görmüşlerdi.

Kaymakam ıslak kalpağını biraz geriye attı, çocuğa doğru yürüdü, bu esnada Doktor da yorganın kenarını kaldırarak ölüleri muayeneye başlamıştı.

Kaymakam sordu:

“Sen kimsin oğlum?”

“Ben Yusuf’um!”

“Kim Yusuf?”

“Etem Ağa’nın oğlu Yusuf!..”

Kaymakam şaşırmış gibi suallerini kesti. Çocuk ölenlerin oğlu idi.

“Burada ne bekliyorsun?”

Eliyle ölüleri gösterdi:

“Nah, bunları bekliyorum!”

“Ne zamandan beri buradasın?”

“Akşamdan beri... Vukuâtta sonra candarmaya koştum, haber saldım, sonra yine geldim. Fıkaraları nasıl yalnız bırakayım...”

“Korkmuyor musun?”

“Anamla babam, nesinden korkayım...”

“Vukuat olduğu zaman da burada mıydın?”

“Yanı başımızdaki odadaydım. Anam bağırınca uyandım, koştum geldim, ama imansızlar ben gelene kadar babamı da, anamı da kesmişler.”

“Sana bir şey yapmadılar mı?”

“Biri bana da saldırdı ya, aşağıdan başka biri geldi, öbürünü aldı götürdü.”

“Elinde ne var?”

Çocuk ehemmiyet vermek istemeyen bir tavırla başını salladı ve elini uzattı:

“Odaya girdiğimde anam daha canlı idi. Debeleniyordu. Hemen eşkıyanın üstüne atıldım, azıcık boğuştuk, ama anacığım depreşmez oldu, ben de yakasını bıraktım. Sonradan bir baktım, dövüşürken parmağım kesilmiş. Çok acıdı, çok acıdı, ama şimdi biraz hafifledi...”

İleri doğru uzattığı sağ elinden kanlı paçavralar düştü. Başparmağının kopuk bir et parçası halinde aşağı sallandığını görünce hepsi hayret dolu bir ürperme geçirdiler.

Doktor, ölülerin üstüne yorganı tekrar çekerek çocuğun yanına geldi, kopuk parmağı tamamen kesti ve eli yıkamaya, sarmağa başladı. Çocuk bu esnada hayret veren bir itidal ve lakaytlık gösteriyor, yalnız ara sıra şiddetle dişlerini sıkıyor ve sapsarı kesiliyordu. Bu dayanılmaz acı hamlelerinden sonra, sanki zaafını göstermiş olmaktan ve siyah gözlerini nemleyen yaşlardan utanmış gibi, soluk ve çok ince dudaklarına bir tebessüm geliyordu. Yüzüne hayretle bakan Doktora:

“Bir şey değil Doktor Bey, bir parmaktan ne çıkar?” dedi.

“Bir şey çıkmaz ama oğlum, sen biraz fazla kan kaybetmişsin!”

Ve Kaymakama döndü:

“Ayakta nasıl durabildiğine hayret ediyorum.”

Bu esnada Müddeiumumi sordu:

“Bizden evvel buraya giren oldu mu?”

Muhtar atıldı:

“Ben girdim, ama her şeyi olduğu gibi bıraktım. Geldiğim zaman odayı böyle bulmuştum.”

Müddeiumumi çocuğa döndü:

“Bunları sen mi yatağa koydun?”

“A-ah... Zaten yataktalardı. Ben başlarını yastığa getirdim, yorgancağızı üstlerine çektim. Uyusun fıkarcıklar gayri. Ne yapalım?”

Bunları söylerken tavrında bir kalenderlikten ziyade bir ira-

de, birçok büyük ve düşünceli adamları gıptaya sevkedecek bir irade görünüyordu. Çaresiz bir şey için, hem de bu kadar şehirlinin karşısında teessür göstermek herhalde izzetinefsine dokunuyordu.

Kaymakam tekrar sordu:

“Senin kimin kimsen var mı?”

“Bunlardan gayri kimsem yoktu!”

Çocuğun bu metaneti orada bulunanların kalbini parçalıyordu. Zaten, bir felakete sükûn ve itidalle tahammül edenlerin manzarası, o felaket için ağlayıp çırpınanların manzarasından çok daha korkunç ve ezicidir. Kuru ve sabit gözlerin arkasında nasıl bir ateşin yandığı; yavaşça kalkıp inen göğsün içinde nele-
rin kaynadığı bilinmediği için, insan mütemadi bir ürkeklik ve tereddüt içinde üzülür...

Kaymakam küçük Yusuf’un elinden tuttu, kendine doğru çekti. Gözleri yaşarmış gibiydi.

“Gel benimle öyleyse...” dedi.

“Nereye geleyim?”

“Benimle gel... Benim yanımda kal. Ben seni baban gibi seve-
rim, olmaz mı?”

“Beni babam gibi sevemezsin, ama geleyim. Senin de kimin kimsen yok mu?”

“Var, var ama sen de gel. Benim oğlum ol. Benim hiç erkek çocuğum yok!”

Yusuf’u çenesinin altından tuttu, başını yukarıya doğru kaldırdı. Fakat Yusuf silkindi ve başını çekti. Yavaş yavaş odanın bir köşesine çekildi. Tahkikat bitip hiçbir iz bulunmadan kasabaya dönülürken Yusuf da beraberdi. Köyden tedarik edilen küçük bir atın üzerinde dimdik duruyordu. Yalnız gece, kaymakamın evinde yatağa yatırıldığı zaman, kendini kaybetti ve iki gün ateş-
ler içinde sayıkladı.

Kaymakamın karısı Şahinde Hanım, eve bir “köylü piçinin” getirilmesinden hiç de memnun olmadı ve bunu çocuğun yanın-